

ŒEYH
BAHÂUDDÎN TÂHÂ
EL-İMÂDÎ en-nakŒibendî

aHYâr ve eBrârın YOLU: Tasavvuf

Minhâcu Makâsidi'l-Ebrâr ve Mi'râcu Mevâridi'l-Ahyâr

Yayına Hazırlayan: Ferzende İdiz

TASAVVUF
KLASİKLERİ

ÖNSÖZ

İnsanları ve cinleri kendisine ibâdet etsinler diye yaratan, onları peygamberleriyle şereflendiren ve âlimleri peygamberlere vâris kılan Allah’a hamd olsun. Tüm insanlığa asıl vazifelerini hatırlatmak ve onları doğru yola iletmek için gönderilmiş olan son nebîye salâtu selâm olsun.

Kâinatın efendisi Hz. Muhammed (s.a.v.), vazifesini hakkıyla yerine getirmiş ve bu dünyadan irtihal ederek, rafiku’l-a’laya kavuşmuştur. Ancak onun getirdiği mesaj ve tebliğ son bulmamıştır. Kiyamete kadar sürecek olan bu görev, kendisinden sonra ümmetinin âlimleri aracılığıyla devam edecektir. Dört halifeden sonra gelen âlimlerin kahir ekseriyeti, bu vazifenin şuuruyla hareket etmiş ve bu amaçla medreseler, tekkeler yaparak, buralarda emaneti alıp daha sonraki nesillere aktaracak olan şahsiyetler yetiştirmeye gayret etmişlerdir. Emaneti birbirinden devralan kuşaklar, hep bu şuurla hareket etmek suretiyle Peygamber’in (s.a.v.) mesajının günümüze ulaşmasını sağlamışlardır. Bunu da, yetiştirdikleri âlimlerin yanısıra daha çok yazdıkları eserler aracılığıyla başarmışlardır. Bu nedenle daha önceki âlimlerin bize emanet bıraktıkları kitaplar, dini doğru anlama, mesajı alıp daha sonraki kuşaklara aktarmamız açısından önem arz etmektedir. Yüz yıl önce bu gayeyle yazıldığına kanaat getirdiğimiz eserlerden birisi olan elinizdeki bu kitap, yine yaklaşık yüz yıl

önce alfabesi değiştirilmiş olan bir nesle ulaştırılmak üzere aynı gayeyle tercüme edilerek istifadeye sunulmuştur.

Osmanlının son dönemlerinde Kuzey Irak'ta yaşamış olan Bahâuddin Tâhâ b. Abdurrahmân el-Îmâdî (öl.1337/1918) tarafından yazılmış ve kısa adı *Minhac* olan bu kitap, bir şekilde kurtularak bize ulaşmış olan sayılı yazma eserlerden birisidir. Zira yüzlerce belki de binlerce kitap, savaş şartları ve yasaklar sonucu yok olmuş ve günümüze ulaşamamıştır. Bir emanet olarak gördüğümüz bu kitabı, Türkçeye çevirmek ve böylece muhatataplarıyla buluşturmak gayesiyle söz konusu eser tercüme edilmiştir.

Müellifin ifadesiyle altı maksâd (bölüm) ve bir hâtimedden ibâret olan bu eser, mümkün mertebe Arapça aslına bağlı kalınarak tercüme edilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılması için tercüme esnasında eserin aslına uygun kalınarak tarafımızdan bir takım başlıklar konulmuştur. Okuyucu tarafından anlaşılmayacak olan bazı kavramların anlamları, parantez içerisinde verilirken, bu amaçla zaman zaman dip notlarda da bilgi aktarılmıştır. Metinde geçen tüm âyetlerin sûre ve âyet numaraları dipnotta gösterilmiştir. Aynı şekilde metinde geçen tüm hadîslerin Arapça metinleri verilmiş ve kaynakları dipnotta belirtilmiştir.

Tercümenin başında Giriş kısmı yazılarak burada eser ve müellifi hakkında kısa bilgiler sunulmuştur. İleride Arapça aslınının tahkikli hâlini de hazırlamayı düşündüğümüz bu eserin tercümesinin, hayırlara vesile olmasını niyaz ediyoruz. Gayret bizden, muvaffakiyet Allah'tandır.

Doç. Dr. Ferzende İdiz

Van, 2020

GİRİŞ

Kıyamete kadar sürecek olan tebliğ vazifesini sonraki kuşaklara doğru aktarmak amacıyla birçok eser yazılmıştır. Bunlardan önemli bir kısmı bize ulaşırken bir kısmı da zaman içerisinde doğal şartlar içerisinde yıpranmış, kaybolmuştur. Ne yazık ki, birçok önemli eser de, Birinci Dünya Savaşı şartlarında kütüphanelerin yakılması, yaşanan talanlar sonucu yok olmuştur. Geriye kalanların önemli bir kısmı da malasefe Osmanlı'nın yıkılışıyla onun yerine kurulan devlet idarecileri tarafından kendi kültür ve değerlerine uygulanan yasaklar nedeniyle suç unsuru sayıldığından, kimisi yakılmak, kimisi de daha sonra bulunmayacak şekilde saklanmak suretiyle kaybolmuş ve günümüze ulaşamamıştır. İşte bu mirastan geriye kalan tek tük eser, bazen hiç beklenmeyen yer ve zamanlarda ortaya çıkabilmektedir. İstifadenize sunduğumuz bu eser de hiç ummadığımız bir zamanda Hakkârî'nin Dağgöl Mahallesi'nin Şeref Ağa Camiinde karşımıza çıkmıştır. 2012 yılında Hakkârî Üniversitesi'nde görev yaptığım esnada, bir arkadaşın, ismi geçen camide bir dolap içerisinde bulunan Arapça kitaplardan bahsetmesiyle konu dikkatimizi çekmişti. Bu kitaplar 1955 yılında vefat etmiş olan Nakşibendiyye Şeyhlerinden Şeyh Selim Seven'e aitti. Daha sonra bu arkadaş aracılığıyla kitapları incelediğimizde Şeyh Tâhâ el-İmadî'ye ait el yazması olan bu eseri bulduk. Kim tarafından istinsah edildiğiyle ilgili

bilgi bulunmayan bu eserin, Şeyh Selim tarafından istinsah edilmiş olma ihtimali yüksektir.

Birinci kısmı akâid olan bu eserin geriye kalanın tamamı, tasavvuf hakkındadır. Eser incelendiğinde, müellifin zâhirî ve bâtinî ilimlere hakim olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Nakşibendiyye Tarîkatı'nın Hâlidiyye koluna mensup olan müellif, eserde akâid konularını kısaca özetleyip tasavvufun genel konularını ele almakla beraber, Nakşibendiyye, Kübreviyye, Sühreveriyye, Çeştiyye ve Kadiriyye tarikatlarının bir özetini de vermektedir. Ayrıca müellifimiz, latîfeler, seyr u sülûk mertebeleri ve bunlara denk gelen murâkabeler hakkında geniş bilgi vermektedir.

Daha önce İmâm Rabbânî (öl. 1034/1624) ve oğlu Muhammed Masûm (öl. 1079/1668), murâkabeler konusuna değinmiş ancak bunları mektuplarında dağınık olarak anlatmışlardır. Bu da konuyu anlamayı zorlaştırmaktadır. Ancak onun müridlerinden Mir Muhammed Numân, *Risâle-i sülûk* adlı eserinde bunları derli toplu halde yazmıştır. Yine Muhammed Bakır Lâhûrî (öl. 1109/1698), *Kenzu'l-hidâyât* adlı eserinde seyr u sülûk mertebelerini sıralarına göre anlatmıştır.¹ Böylece İmâm Rabbânî ve oğlunun dağınık olarak anlattıkları Seyr u Sülûk mertebeleri ve murâkabeler, daha sonraki Müceddîdi şeyhler tarafından derli toplu hâle getirilmeye çalışılmıştır. Bunların takipçisi olan müellifimiz de bu eserinde murâkabeler konusunu, isim vermeden seyr mertebeleriyle birlikte detaylı ve derli toplu hâlde yazmıştır. Bu anlamada kitap ayrıca önem arz etmektedir.

Kitabın tercümesine geçmeden önce müellif ve eseri hakkında özet bir bilgi vermek yerinde olacaktır.

1 Necdet Tosun, *İmâm-ı Rabbanî*, İnsan Yay., İstanbul, 2016, s. 70.

1. ŞEYH TÂHÂ'NIN HAYATI ESERLERİ VE TARÎKATI

1.1. HAYATI

1.1.1. Doğumu, Yetiştirilmesi ve Vefâtı

Tam ismi, Bahâuddîn Tâhâ b. Abdurrahmân b. Muhammed b. Ömer b. İbrâhîm b. İmâduddîn en-Nakşibendî el-Müceddidî el- Hâlidî el-İmâdî el-Mâî el-Pervârî'dir.² Molla Abdurrahman el-Mâî'nin oğlu olan Şeyh Tâhâ, 1259/1843 yılında Mâî/Mâye adlı köyde doğmuştur.³ Küçük yaştan itibaren ilimle uğraşmaya başlamış olan Şeyh Tahâ, ilk tahsilini babası Abdurrahmân ile amcası Molla Kâsım'ın yanında görmüştür. Daha sonra kendisini yetiştirmek maksadıyla Etrûş'ta bulunân Molla Yahyâ el-

2 Şeyh Bahâuddîn Tâhâ, *Minhâcu makâsidi'l-ebrâr ve mi'râcu mevâridi'l-ahyâr*, Yazma eser, vr 1b (Elyazması Nüshanın kopyası bizde mevcuttur); Mahfûz el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân: el-Abbâsiyye*, Matbaatu'l-Cumhuriyye, Mûsul, 1388/1969, s.180; Hamdî Abdulmecîd es-Selefi-Tahsin İbrâhîm ed-Dûskî, *İkdü'l-cümân fî terâcîmi'l-ulemâi ve'l-üdebâi'l-Kürd ve'l-mensûbine ilâ müdün ve Kurâ Kürdistân*, Mektebetü'l-Asâle ve't-Türâs, 1429/2008, c. III, s. 1170.

3 el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân*, s. 180; es-Selefi- ed-Dûskî, *İkdü'l-cümân*, c. III, s. 1170; Ferzende İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ el-İmâdî ve Minhâc adlı Eseri", *Akademiar Dergisi*, S: 3, (Aralık-2017), s. 18, s. 16.

Mizûrî'nin torunu Molla Hâdî'nin yanına gitmiştir.⁴ Ardından aynı maksatla Mûsul'a gidip ilmini tamamlayıp Molla Abdullah Ömerî'den icâzet almıştır. Daha sonra Mâî Medresesi'nde müderrislik yapmış ve birçok talebe yetiştirmiştir. Memleketi Pervârî'de kâdılık görevinde de bulunmuştur.⁵

Şeyh Tâhâ, Nakşibendiyye Tarîkatı'nı Şeyh Muhammed Nakşibendî (öl. 1372/1952)'den almış ve onun halifesi olmuştur. Birçok âlim ve mutasavvıfın yetiştiği bir ailede doğup büyüyen müellifimizin evlendiğini bilmekle beraber detayları hakkında bilgi sahibi değiliz. Kaynaklarda Şeyh Mazhar adında bir oğlu kayıtlıdır. Şeyh Mazhar da babası gibi zâhirî ve bâtinî ilimleri öğrenmiştir. Babasının yanında başladığı ilim tahsilini Bamernî Medresesi'nde sürdürmüştür. Şeyh Tâhâ vefat edince oğlu Şeyh Mazhar, Şeyh Bahâuddîn Bamernî'ye intisap etmiş ve onun halifesi olmuştur.⁶

Şeyh Tâhâ'nın doğduğu yer olan Mâî/Mâye, Bahdînan Beyliği içinde yer alan Yukarı Pervârî'ye⁷ bağlı bir köydür. Bu köyde Kubâd b. Sultan Hüseyin el-Velî Bey tarafından bir medrese yapılmıştır. Medrese daha sonra Zübeyr b. Said Paşa tarafından yenilenmiştir.⁸ Kaynaklarda medresenin aynı zamanda tekke olarak da kullanıldığı anlaşılmaktadır. Müellifimiz, irşâd görevini bu tekkede yürütmüştür. Söz konusu tekkede irşâd ve ilmî

4 Tâhir Molla Abdullah, *Hayâtü'l-emcâd mine'l-ulemâi'l-ekrâd*, Dâru İbn Hazm, 1436/2015, c. II, s. 5.

5 İsmâîl Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî*, İttihâdu Udebâi'l-Kürd, Duhûk, 2012, s. 51; es-Selefi-ed-Dûskî, *İkdû'l-cümân*, c. III, s. 1170; Molla Abdullah, *Hayâtü'l-emcâd*, c. II, s. 5; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ el-İmâdî", s. 16.

6 el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînan*, s. 152; Abbâs el-Azâvî, *el-İmâdiye*, tahk. Hamdî Abdulmecid es-selefi-Abdulkarîm Findî, Matbaatu Vezaretî's-Sekâfiyye, Havlîr, 1998, s. 90; İsmâîl Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî ve'reşâiluhu'l-edebi's-sûfi'l-İslâmî*, İttihâdu'l-Udebâi'l-Kürd, Duhûk, 2011, s. 51.

7 Pervârî (Bervârî); Bahdînan Beyliği içerisinde yer alan ve coğrafi konumuna göre Aşağı Pervârî ve Yukarı Pervârî diye ikiye ayrılır. Müellifimizin Köyü olan Mâî/Mâye, Yukarı Pervârî kısmında yer almaktadır. Yukarı Pervârî, batıda Hâbûr Nehri, Doğuda Yukarı Zâb ve Metina Dağı, Güneyde Türkiye sınırına kadar uzanan bir bölgedir. Bkz. İmâd Abdusselâm Raûf, *el-Mu'cemu't-târihi li imâretu Bahdînan*, Matbaatu'l-Hâc Hâşim, Erbil, 2011, s. 74.

8 Raûf, *el-Mu'cemu't-târih*, s. 74.

faaliyetler 1924 yılına kadar devam etmiştir. Ancak 1924 yılında İngilizler tarafından yakılmıştır.⁹

Şeyh Tâhâ, birçok talebe yetiştirmekle beraber önemli eserler de yazmıştır. Ancak bunlardan sadece elimizde bir yazması bulunan *el-Minhac* adlı eseri günümüze ulaşmıştır. Bölgede oldukça etkili olmuş olan Şeyh Tâhâ el-Mâî, 1337/1918'de vefât etmiştir.¹⁰

1.1.2. Eserleri

Âlim ve ârif bir şahsiyet olan Şeyh Tâhâ, birçok eser yazmıştır. Bu durum kaynaklarda belirtilmekle birlikte isimlerini tespit edebildiğimiz üç eseri vardır, Bunlar:

1.1.2.1. Kalâidu'l-ferâiz fî ilmi'i-akâid:¹¹ Akâid ilmine dâir küçük hacimli bir kitap olduğu kayıtlı ise de¹² kitabın kendisine ulaşamadık.

1.1.2.2. Minhâcu'l-vusûl:¹³ Tasavvufa dâir olması kuvvetle muhtemelen olan bu eser de günümüze ulaşmamıştır. Zira İngilizler 1334/1924 yılında bölgeyi işgal etmiş, Şeyh Tâhâ'nın kütüphanesini yakmışlardır.¹⁴

1.1.2.3. Divân: Kürtçe, Arapça ve Farsça şiirlerini ihtiva eden bir divanı kayıtlıdır.¹⁵ Ancak bu divan da günümüze ulaşmamıştır.

1.1.2.4. Minhâcu Makâsidi'l-Ebrâr ve Mi'râcu Mevâridi'l-Ahyâr:¹⁶ Elimizde mevcut olan bu kitabı, yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi, 2012 yılında Şeyh Muhammed Bahâuddîn el- Hâlidî (öl. 1372/1952)'nin¹⁷ halifelerinden olan Şeyh Selim

9 Raûf, *el-Mu'cemu't-târihi*, s. 322.

10 Bkz. el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân*, s. 180; Bâdî, Şeyh Yûnus el-Kurdî ve resâiluhu, s. 52.

11 el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân*, s. 180.

12 Bâdî, Şeyh Yûnus el-Kurdî, s. 51

13 el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân*, s. 180; Molla Abdullah, *Hayâtü'l-emcâd*, c. II, s. 5.

14 Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî*, s. 51; Molla Abdullah, *Hayâtü'l-emcâd*, c. II, s. 5.

15 Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî*, s. 51.

16 Şeyh Bahâuddîn, *Minhâc*, vr. 2b.

17 **Şeyh Bahâuddîn Tâhir Efendi:** Kaynaklarda ismi, Şeyh Bahâuddîn b. Şeyh Muhammed b. Şeyh Tâhir b. Molla Sâfi olarak geçen Şeyh Bahâuddîn, 1271/1854 yılında doğmuştur. Babasının yanında çeşitli ilimler aldıktan sonra kendisinden tarikat icâzeti almış ve baba-

Efendi (öl.1955)'nin¹⁸ Hakkârî'nin Dağgöl Mahallesi'nin Şeref Ağa Camiinde bulunan Şeyh Selim Seven'e ait özel kütüphanesinde bulduk. Matbu hâli bulunmayan eserin, başka nüshasına da rastlayamadık. Bu durumda eserin tek nüshası, elimizde bulunan nüsha olmaktadır.¹⁹

Eser, sarı saman rengi kağıt üzerine yazılmış olup, 69 varaktan ibârettir. Arapça olan kitap, rika yazısıyla yazılmış, 18-23 satır aralığında ve 16X13-20X15 cm ebadındadır. Müstensihi belli olmayan te'lifin, Şeyh Muhammed Bahâuddîn'in halifelerinden Hakkârîli Şeyh Muhammed Seven tarafından yazılmış olma ihtimali yüksektir. Zira söz konusu bu yazma eser, Şeyh Selim'in kitaplığında bulunmuştur.²⁰

Girişte müellifimiz, kitabın içeriği hakkında kısaca bilgi vermektedir. Buna göre te'lif şu bölümlerden oluşmaktadır:

sından sonra Bamernî Tekkesi postuna oturmuştur. Bölgede oldukça nüfuzlu olan Şeyh Bahâuddîn, 1372/1952 yılında vefât etmiş ve Bâmerî'de defnedilmiştir. Müellifimizin oğlu Şey Mazhar başta olmak üzere, Şeyh Muhammed b. Mola İsâ ve Hakkârîli Şeyh Selim Seven gibi halifeler yetiştirmiştir. Bkz. el-Abbâsî, *İmâretu Bahdînân*, s. 152.

- 18 Şeyh Selim Hakkârî (Seven): Şeyh Selim Efendi, 1892 yılında Hakkârî'nin Kavaklı (Marunos) Köyü'nde doğmuştur. Babası, Abdullah Efendi, annesi Emine Hanım'dır. Küçük yaşta başladığı ilim tahsilini, Başkale, Vestan (Gevaş) en son Müsul'a giderek sürdürmüştür. Bediuzzaman Said Nursî'nin tavsiyesi üzerine gittiği Müsul'da Şeyh Bahâuddîn Tâhir Efendinin yanında dersler almış aynı zamanda tasavvufî eğitimini tamamlayarak ondan Nakibendiyye Târîkatı hilafeti de almıştır. Zâhirî ve bâtinî ilimlerden icâzet aldıktan sonra Hakkârî'ye dönmüş olan Şeyh Selim Efendi, Dağgöl Mahallesi'ndeki tekkesinde irşâd faaliyetlerine başlamıştır. Ana dili olan Kürteçe dışında Osmanlıca, Arapça ve Farsça bilen Şeyh Selim Efendi'nin; Ubeydullah Mümtaz ve Abdurrahmân isminde iki oğlu; Hayat (Abasıgil), Zeyneb (Kaya) ve Zümrüt (Nakşibendî) adlarında üç kızı olmuştur. Bir ara Hakkârî milletvekilliği de yapmış olan Şeyh Selim Efendi, 1955 yılında Hakkârî'de vefât etmiştir. Kabri, Hakkârî Asri mezarlığında bulunmaktadır. Üzerine türbe yapılmış olan mezarı hala ziyaret edilmektedir. Bkz. Ubeydullah Mümtaz Seven, *Emin Özatak'a yazdığı 21 Temmuz 1997 tarihli mektub*, s. 2 (Bu Mektubu Şeyh Selim'in büyük oğlu Ubeydullah Mümtaz Seven, Zamanın Hakkârî İl Kültür Müdürü Emin Özatak Bey'in mektubuna cevaben yazmıştır); Ayrıca geniş bilgi için bkz. Ferzende İdiz, "Son Dönem Hakkârî Süfîlerinden Şeyh Selim Efendi" *1.Uluslararası Zap Havzası Uleması Sempozyumu Kitabı*, Hakkârî Üniversitesi Yay. Hakkârî, 2019, ss. 154-162.

- 19 Bkz. Ferzende İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ el-İmâdî ve Minhâc Adlı Eseri", *Akademiar Dergisi*, S: 3, (Aralık 2017) , ss. 13-42.

- 20 Şeyh Bahâuddîn Tâhâ, *Minhâcu makâsidi'l-ibrâr ve mi'râcu mevâridi'l-ahyâr*, Nüshasının kopyası bizde mevcuttur; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ", s. 19.

Birinci Maksad: Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akâidi hakkındadır. Bu da kendi içerisinde, bir mukadime, bir asıl ve bir de hâtimededen oluşmaktadır.²¹

İkinci Maksad: Sülûk ehli için gerekli olan şeyler hakkındadır. Bu da altı fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasıl, tüm tarikatların, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî'ye dayandıklarının beyânı hakkındadır. İkinci fasıl, tarikat münkîrleri ve onların âkibetleri hakkındadır. Üçüncü fasılda müellifimiz, sûfî büyüklerinden sâdır olan ittihâd ve hulûlu çağrıştıran sözlerin nasıl anlaşılması gerektiğini açıklamaktadır. Dördüncü fasıl, vahdet-i vücûd ve bunun şerîata tatbiki hakkındadır.

Burada müellifimiz, vahdet-i vücûd meselesini ve şerîata tatbiki husûsunu, İmâm Rabbânî'nin *Mektûbat*'ından yaptığı alıntıyla açıklamaya çalışmaktadır. Beşinci fasıl, harîkulâde hâller hakkındadır. Burada müellifimiz, mûcize, kerâmet, mekr ve istidrâc terimlerini izah etmektedir. Altıncı fasılda müellifimiz, kerâmetin olmamasının velâyete engel olup olmadığı meselesini ele alıp açıklamaktadır.²²

Üçüncü Maksad: On makâm hakkındadır. Müellifimiz on makâmı şu şekilde sıralamaktadır: 1. Tevbe 2. Verâ 3. Zühd 4. Sabır 5. Fakr 6. Şükür 7. Havf 8. Recâ 9. Tevekkül 10. Rızâ. Tabiki bunlardan her birinin ayrıca izahı da verilmektedir.²³

Dördüncü Maksad: Müceddidiye-i Nakşibendiyye Tarîkatının ezkâr ve âdâbı hakkındadır. Bu maksad da, bir mukaddime, beş fasıl ve bir hâtimededen müteşekkildir.²⁴

Beşinci Maksad: Kadiriyye Tarîkatı hakkındadır. Müellifimiz bunu da üç kısma ayırıp işlemektedir. Buna göre birinci kısım

21 Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 3b-10a; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ", s. 20.

22 Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 11a-23b; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ", ss. 20-21.

23 Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 23b-26b; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ", s. 21.

24 Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 23b-60a; İdiz, "Şeyh Bahâuddîn Tâhâ", s. 21.

cehrî zikir, ikinci kısım hafî zikir, üçüncü kısım ise murâkabe hakkındadır.²⁵

Altıncı Maksad: Çeştiyye Tarîkatı hakkındadır.²⁶

Giriş kısmında müellifimiz, bu kitabın altı maksat ve bir hâtimeden oluştuğunu, hâtime kısmında şeyhinin kerâmet ve hayatı hakkında bilgi verileceğini yazmışsa da, elimizdeki nüshada hâtime bulunmamaktadır. Asıl nüshada yer alan “Hâtime”, bu nüshada ya sehven yazılmamış ya da bilinçli olarak terk edilmiştir. Zira kitap normal seyri içerisinde altı maksadı yazdıktan sonra bitmekte ve herhangi bir kopukluk da görülmemektedir.

Tasavvuf başta olmak üzere, müellifimize ait başka kitapların olduğu kaynaklarda belirtilmektedir. Ayrıca şâir olduğu da anlaşılan müellifimizin Resûlullah’ı (s.a.v.) metheden müstakîl kasîdeleri olduğu zikredilmekte ise de bunlara ulaşamadık. Aynı kaynaklar, kendisine ait kasidelerden birisinin giriş beytini yazmışlardır ki o da şu şekildedir: *الذي سبق باق وا، ملل ا ب ى رسا ن م ن ب ج ع ت ال* Allah’ın gece vakti kendisini kabe kavseyne hatta daha daha yakınına kadar götürdüğü zât hakkında şaşırma.²⁷

1.1.3. Tarîkat Silsilesi

1. Hz. Muhammed (s.a.v.) (öl.10/632)
2. Hz. Ebubekir (r.a.) (öl.13/634)
3. Salmân Fârisî (öl.36/656)
4. Kâsım b. Muhammed b. Ebubekir Sıddik (ö.107/725)
5. Cafer Sâdık (öl.148/765)
6. Ebû Yezîd el-Bistâmî (öl.234/848 [?])
7. Ebu’l-Hasan Harakânî (öl.425/1033)
8. Ebû Alî Fârmedî (öl.477/1084)

²⁵ Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 60a-65a; İdiz, “Şeyh Bahâuddîn Tâhâ”, s. 22.

²⁶ Şeyh Tâhâ, *Minhâc*, vr. 60a-65a.; İdiz, “Şeyh Bahâuddîn Tâhâ”, s. 22.

²⁷ el-Abbâsî, *İlmâretu Bahdînân*, s. 180; Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî*, s. 52.

9. Yusûf Hemedânî (öl.535/1140)
10. Abdulhalik Gücdevânî (öl.575/1179 veya 617/1220)
11. Ârif Rivegerî (öl.606/1209)
12. Mahmûd Encir Feğnevî (öl.685/1286)
13. Alî Râmîtanî (öl.721/1321)
14. Muhammed Baba Semmâsî (öl.736/1336)
15. Emir Külâl (öl.772/1370)
16. Muhammed Bahâuddîn Nakşibend (öl.791/1389)
17. Alâuddîn Attar (öl.802/1400)
18. Yakûb Çerhî (öl.851/1447)
19. Ubeydullah Ahrâr (öl.895/1490)
20. Muhammed Zâhid (öl.936/1529)
21. Derviş Muhammed (öl.970/1562)
22. Hacekî Emkinegî (öl.1008/1600)
23. Muhammed Bakibillah (öl.1012/1603)
24. Ahmed Sirhindî (Îmâm Rabbânî) (öl.1034/1624)
25. Muhammed Masûm (Urvetü'l-Vuska) (öl.1079/1668)
26. Muhammed Seyfuddîn (öl.1096/1684)
27. Nûr Muhammed Bedvânî (öl.1135/1722)
28. Şemsuddîn Habîbullah Mazhar (öl.1195/1781)
29. Abdullah el-Hindî ed-Dihlevî (öl.1240/1824)
30. Hâlid el-Osmânî el-Bağdâdî (öl. 1242/1827)
31. Şeyh Tâhir Îmâdî (öl.1334/1915)
32. Şeyh Muhammed Nuriddîn (öl. 1308/1890)
33. Muhammed Bahâuddîn el- Hâlidî en-Nakşibendî (öl. 1372/1952).

34. Şeyh Bahâuddîn Tâhâ el-İmâdî (1öl.337/1918).²⁸

28 Şeyh Bahaüddîn, *İcâzetnâme*, vr. 1b-2b; el-Abbâsî, *İmâretu Bahdinân*, s. 180; Bâdî, *Şeyh Yûnus el-Kurdî ve resâiluhu*, s. 52.

**MÎNHÂCU MAKÂSIDI'L-EBRÂR VE
MÎ'RÂCU MEVÂRIDÎ'L-AHYÂR**

BİSMİLLAHİRRAHMÂNİRRAHÎM,

Livâi'l-Hamd sancağını taşıyan Peyganber'i (s.a.v.) dahi kendisini hakkıyla hamd ve senâ etmeye güç yettirmeyeceğini ikrar eden, resûl ve nebîlerinin akıllarını, Zâtı'nın kühü ve ridâi kibriyası hususunda hayrete düşüren, peygamberlerinin ve evliyâsının akıllarını, sıfat, fiil ve esmâsının hakikatleri konusunda şaşkına çeviren Zât'ı tenzih ederim. O, kendisiyle beraber hiçbir şeyin bulunmadığı ezeli ve evvel olandır. Şu anda da daha önce olduğu gibidir. Hiçbir mecburiyet ve zaruret olmaksızın, zaman ve makânı icâd eden, akılları, nefisleri, felekleri ve unsurları inşa edip takdir eden odur. Sırlarıyla beraber yıldızların, tabiatın, mücerred şeylerin, araz ve cevherlerin muhdisi (yaratıcısı) odur. Mülkünde dilediğini yapan ve tercih eden odur. O, tüm mümkinâtı kudret ve kemâliyle, tüm mevcûdâtı hikmet ve fıtratıyla yoktan var eden, Zât'ıyla kâim olandır. O, zât, sıfat ve fiillerinde denklik, zıt, benzer, eş ve evlat gibi tüm noksanlıklardan münezzeh olandır.

O, herhangi bir şeye karışmaktan, hulûldan (bir şeyin içine girmek), bir şeyle ittihâd (birleşmek) etmekten ve kaybolmaktan; cisim ve cismaniyeti gerektiren şeylerden, tahdid (sınırlanma) ve mertebelerinden yüce ve mukaddestir.

Onun ne ortağı ne de veziri (yardımcısı) vardır. O, hayy (canlı), alîm ve her şeye gücü yeten irâde sahibi, yaratıcı mütekellim, benzeri olmayan, işiten ve görendir. Ahir ve ebedî, ahadiyet ve kudretinin delilleri her şeyde zâhir olan, sırlarının hikmeti ve hikmetlerinin sırları fikir sahibi basiretlilerin nazarından bâtın olan odur.

Allah'a karşı, ilk eda edilmesi gereken şey olan onun rubûbiyet ve keremine karşılık şükretmeyi bile tam anlayıp incelemediğini

itiraf eden ve bolca verdiği nimet ve fazlını eda etmekten geri kalmış olan bir kulun hamdıyla hamdediyorum. Sayısız övgü sahibi olan enbiyânın en faziletlisi, resûllerinin ekmeli ve yarattıklarının en üstünü olan kimsenin hamd ettiği gibi hamdediyorum. Ey Allah'ım! Sana yine seninle hamdediyorum. Senin vechinin celâline, hükmünün azametine ve fazlaca verdiği hibelerine ve nimetlerine karşı vefaya lâyık bir hamd ile hamdediyorum. Zira ben, zayıf bir kulum ve hamd ile hamdin gereklerini yerine getirmekten acizim.

Allah'ın nefsiyle kendi nefsine şahid tuttuğu şeyle şahitlik ederim ki, *“Ondan başka ilâh yoktur ve buna Allah, melekler ve ilim sahipleri tanıklırlar. Ondan başka ilâh yoktur”*.²⁹ (Buna), günahkâr, tevbekâr, şahitliği yüce Arş'ın Rabbi katında bekletilen kimsenin şahidliğiyle şahitlik ederim. Yine Efendimiz Muhammed'in (s.a.v.); onun kulu, resûlu, mahlûkatının en hayırlısı, enbiyâsının sonuncusu ve kuvvetli dine iletenlerin en faziletlisi olduğuna ve dosdoğru yola çağırانların ekmeli olduğuna şahitlik ederim.

O (Peygamber s.a.v.), Yüce şefaât, yüksek makâm, parlak ve erişilmez mevki sahibidir. Gece vakti Mescidu'l-Harâm'dan Mescidu'l-Aksâ'ya yürütölen, sonra da yükseltöleröek (mirâca) çıkarılan odur. *“Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu. (Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu.”*³⁰ Böylece Nebî, en yüce şerefe nâil oldu ve büyük devleti elde etti. Onun basiretiyle görmesi bir oldu ve kalbi temenni ettiğini görmekle sevindi. *“Kalb, gördüğünü yalanlamadı”*³¹ da, gözleri Allah'ın vechinin cemâli ve rü'yetini tasdik etti. *“Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı.”*³² Allahım! Ona salât olsun. Onun bizi hidâyet ve sağduyuya, doğru yola iletötiğı ve bizlere sözleriyle anlama yollarını açıkladığı, Allah'ın üzerimize bolca yağdırdığı cömertliklerini lutfuyla bize hibe ettiğı gibi, bizden yana sen de onu layık

29 Al-i İmrân, 3/18.

30 Necm, 53/8-9.

31 Necm, 53/11.

32 Necm, 53/17.

olduğu şeyle mükafatlandır. Yine salât, mahlûkatı Hakk'ı tanımaya çağırın tüm nebî ve mürsel kardeşleri ile ailesinin hakka'l-yakin mertebelerinin en yükseğine ileten öncü din rehberleri ve ehl-i beytinden tayyib ve tâhir olan zürriyeti üzerine olsun. O ehl-i beyt ki, Nûh'un (a.s.) gemisi gibi, rûhların anahtarı ve fetihlerin rûhları, gemi ve feleklerin selâmeti, mülk ve meleğin sevincidirler. Aynı şekilde salât, gün batmadıkça, karanlık çökmedikçe, Târık Yıldızı parladıkça.., onun yol gösterici yıldızlar ve karanlıklar içinde lambalar olan ve bizlere hakikat ve ma'rifetleri açıklayıp, yol ve latîfeleri gösteren, mahlûkatın en hayırlısının faydalı sohbet mücevherlerini bize miras bırakan ashabı ve tüm âli, sahabesi ve onlara güzellikle tabi olanlar üzerine olsun.

Allahım! Bizden yana nebîmizi ve onları (sahabeyi), nebî ve mürsellerden herhangi birini, varislerini, tabilerini ve taraftarlarını mükafatlandığıın şeyin en faziletlisiyle mükafatlandır. Onlara ve onlara tabi olanların kemâlâtlarına tam tabi olmak suretiyle arzumuzu gerçekleştir. Bizi onlara kavuştur. Bizi onların zümresiyle ve en büyük korku gününde onların livâları altında emin, kazanmış ve Allah'ın fazlı, nimetleri ve ikramları içinde yuvarlananlar olarak haşret. Aynı şekilde babalarımızın rûhaniyet ve cismaniyetlerini, annelerimizi, meşâyihimizi, yakınlarımızı, akrabalarımızı, hocalarımızı ve öğrencilerimizi mürsellerin imâmı, kendisine zikru'l-hakim ve Kur'ân-ı mübîn indirilmiş olan Resûl ile beraber haşret.

(Besmele, hamdele ve selveleden sonra) Hâdî, Bâri olan Melik'e muhtaç kul Bahâuddîn Tâhâ b. Mevlâ Abdurrahmân en-Nakşibendî el-Müceddidî el-Hâlidî el-İmâdî el-Mâî el-Bervârî diyor ki: Peygamberlerin gönderilmelerindeki en önemli husus, Allah'ın Zât'ında tevhidini bilmek, sıfatlarını tam bir tenzihle anlamak, ona, meleklerine, peygamberlerine, âhiret gününe, onun hayr ve şer olan tüm kaderine inanmaktır. O, Haktır. Ondak başka ilâh yoktur. O, tektir ve ortağı yoktur. Mülk ve hamd, ona aittir.

Diriltlen ve öldüren odur. Tüm hayırlar, ondandır. Onun her şeye gücü yeter. O, yedi göğün ve Arşu'l-Mecîd'in Rabbi'dir.

Ma'rifet (bilgi), ya nazar ve istidlâl, ya da keşf ve şuhûd yoluyla elde edilir. Nazar erbâbına gelince; Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat'tan olan fırka-i naciye hariç, diğerleri bu konuda, labirentlere (çöller) daldı, hem de ne labirentler. Ehl-i Sünnet (nazarla hareket etmişse de) akıllarına takılan şeylerde işi uzatmadan, konuyu tevhid çerçevesinde kitap ve sünnete arzetttiler. Meseleyi inceden inceye araştırıp, konuya Allah'ın nûruyla baktılar. Böylece bu fırka, cebr, icâb, ta'til ve teşbihe düşmediler. Keşf ve vicdân ehline (mutasavvıflar) gelince onlar; Sünnet-i Seniye kâmil bir şekilde tabi olup, irfân bilgisi sağlayan, riyâzet, mücâhede, ezkâr ve çeşitli ibâdetleri kendilerinde cem ettiler. Böylece mevârid (vâridler), meşârib (manevî içecekler), sülûk ve cezbeler ile Allah'a giden yolları (tarîk), hakikatleri, ma'rifet ve incelikleri öğrendiler. Tüm bunları da ashab-ı kirâma ve onların, vahiy kaynağından (Peygamber s.a.v. den) mufassal veya mücmel olarak aldıkları, yollarına tabi olmak suretiyle elde ettiler. Mutasavvıflar da bu yolları ya sahabeden gelen muan'an (geleneksel) bir hırka ya da sisile yoluna dayanan geleneksel bir zikir şeklinde aldılar.

Böylece biz de bu iki fırkanın bereketiyle her iki grubun bilgilerini elde ettik. Kevneynin efendisi ve Allah'ın Habibi'nin (s.a.v.) tasdik ettiği her iki taifeden (Nazar ve istidlâl ehli ile mutasavvıfların) ehli olanların ardı sıra tekrar ettikleri hususlara dayandık. Fakat engellerin çokluğu ve kabiliyet eksikliği sebebiyle aslın aslına ve maksada tam anlamıyla ulaşmaktan geri kaldım. Ne var ki ben, Muhammedî vârislerin (mürşidlerin) nefeslerinin ve Mucedidiyye büyüklerinin nazarlarının bereketi ile her iki grubun maksatlarına ve ma'rifetlerine nâil oldum. Öyle ki, şayet bu elde ettiğim bilgi ve ma'rifetle amel edersem, inşallah meramımın nihayetine ulaşırım. Veya kendisiyle amel edecek birisine bunları öğretecek olursam, o kişi Allah'ın yardımıyla başarılı olur.

Bu sebeple ben de başarabilenin, her iki yoldan da kendisiyle ma'rifete ulaşabileceği bir mirâc koymak ve muhakkîk kimsenin her iki görüşle de izleyebileceği bir yol göstermek istedim. Bu konuda da söz konusu taifenin izlerini ve yollarını takip ettim. Ümidim, Şarı Yüce olan Allah'ın beni onların yollarına sevk ve maksatlarına dâhil etmesidir.

Bu kitabı te'lif ettim ve onda; akâidin cevherlerine, hakîkatin inceliklerine, makâsid ve tarîkatların yüceliklerine yer verdim. Öyle ki, geçmişteki âlimlerin kitapları arasında mübtedi (yeni başlayan) ve müntehi (iş bitirmiş) kimsenin ilimlerini tekml edip tamamlamaları için ihtiyaç duydukları konuları içinde barındıran, böyle bir te'lif az bulunur. Allah'a yemin olsun ki, her ne kadar ibârelerim ihtiyarlık gibi büyük yorgunluk verse de, kitabıma yazdığım konular, zan ve kusura dayalı şeyler değildir. Bilakis onlar, mahv ehlinin ledünniyatı, fânilerin fenâsı ve ilhamlarının eseri bilgiler, sahv (uyanıklık) ve bekâ ehlinin katından gelen ilimlerdir. Kitabımda sûfî şathiyatlarının menşesine dikkat çektim. Sağlam Muhammedî şeriat ile (her ne kadar sekr bilgisi olsa da) vahdet-i vücûd arasını birleştirdim. Nakli deliller getirmek suretiyle evliyânın inkâr edilmesini engelleyecek bilgiler verdim. Bu sayede inşallah münkir kimse inkârından döner.

Yine bu kitapta tasavvufun te'sisi ve konularına dâir on muteber makâmı zikrettim. Beş Mücedidî tarîkatın âdâbını ve bunların gerektirdiği zikir ve etvârları açıkladım. Beş tarîkattan maksadım: Nakşibendiyye, Kadiriyye, Çeştiyye, Sühreverdiyye ve Kübreviyyedir. Devamında bir nebze şeyhimin (k.s.) mizacını, kerâmetini, doğumunu, yaşını, kabir ve adetlerini zikrettim.³³ Bu kitabı yazdığım sırada kitaba, *Minhâcu makâsidi'l-ebâr ve mi'râcu mevâridi'l-ahyâr* adını vermem bana ilhâm edildi.

33 Her ne kadar müellif şeyhinden bahsedeceğini söylüyorsa da, elimizdeki nüshada bu kısım yer almamaktadır. Nüsha incelendiğinde konu bütünlüğü bakımından herhangi bir eksiklik görülmemektedir. Müellif, girişte değindiği halde şeyhini daha sonra anlatmaktan vaz mı geçti, yoksa bu nüshanın müstensihî mi bu kısmı çıkardı bilemiyoruz. (Mütercim).

Kitabı altı maksad ve bir sonuç olacak şekilde tertip ettim. Buna göre: Birinci maksâd, Ehl-i Sünnet ve ve'l-Cemâât itikâdı, ikinci maksâd bu sanat ehliden olup sülûka girmiş herkesin bilmesi gereken hususlar, üçüncü maksâd on makâm ve konuları, dördüncü maksâd Nakşibendiyye Tarîkatı'nın başlangıcında ve sonunda bulunan âdabı, beşinci maksâd Kadiriyye Tarîkatı ve takip edilecek yolları, altıncı maksâd Çeştiyye Tarîkatı ile onun yolu ve nûrları hakkındadır.

Sühreverdiyye Tarîkatı'na gelince o, tüm husus ve zikirleri bakımından Nakşibendiyye Tarîkatı gibidir. Kübreviyye ise tüm ma'rifet ve etvârı bakımından Çeştiyye Tarîkatı gibidir. Aralarında ri'yâzet, erbâinler ve sâdâtın meşreb farklılıkları dışında bir fark yoktur. Bundan dolayı bu iki tarîkatı zikretmekten iktifa ettik. Yüce Allah bu ikisinin berektilerini üzerimize bolca yağdırsın. Hâtime ise Şeyhimiz (.r.a.)'in kerâmetleri, kısaca hayatı, müellifin silsileleri ve farklı icâzetleri hakkındadır. Allah'ın fazlıyla konuya giriyoruz.